

В.В. Шадюк
студ. IV курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д. ю. н., проф. О.А. Чуваков

СМЕРТНА КАРА ЯК ВИД ПОКАРАННЯ ЗА ДЕРЖАВНІ ЗЛОЧИНИ

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, ст. 3]. З огляду на це, і людина повинна поважати, оберігати свою державу, тим паче, не вчиняти злочини проти неї. Якщо ж людина нехтує цим і зраджує свою країну, то чи повинна ця держава турбуватись про життя такого громадянина?

Варто звернути увагу, що на теперішній час згідно ст. 51 КК України найвищою мірою покарання в Україні виступає довічне позбавлення волі за особливо тяжкі злочини, в тому числі й проти основ національної безпеки. Зокрема, це стосується ч. 3 ст. 110,

ч. 2 ст. 111, ст. 112, ч. 2 ст. 113 Розділу I «Злочини проти основ національної безпеки» Особливої частини КК України. Раніше в Україні, у якості найвищої міри покарання застосовувалася смертна кара, наприклад, за такі злочини як вбивства за обтяжливих обставин, замах на життя державного діяча та правоохоронця, шпигунство, тероризм, деякі воєнні злочини. Однак у подальшому, в рамках прагнення стати членом Ради Європи, було прийнято рішення змінити кримінальне законодавство та накласти «мораторій» на смертну кару, що відбулося у березні 1997 року.

Більшість українських вчених дотримуються думки, що смертна кара виступає негативним явищем, яке не повинно мати місце у сучасній українській правовій державі. Зокрема, Мінченко С.І. вважає, що основним недоліком смертної кари є те, що вона не може виправити особу злочинця та порушує загальне невід’ємне право кожної людини на життя, а також не виконує в повній мірі покладену на покарання превентивну функцію [2, с. 32].

Більш того, Карпенко М.І. та Бандурович А.В. вважають, що застосування смертної кари руйнує гідність злочинця. Ще одним аргументом є можливість допущення судової помилки, пов’язаної із засудженням невинних осіб до смертної кари. Крім того, держава взагалі не має право забирати життя, оскільки вона його не подарувала. Також існує точка зору, що це може стати перешкодою перебування України в Раді Європи [3, с. 68].

Так, наявність в Україні смертної кари, як покарання призведе до розбіжностей із законодавством ЄС, що стане завадою для співпраці. Але питання покарання щодо злочинців, які стосуються безпеки нашої держави, мають вирішуватися саме в середині країни, а не на міжнародному рівні.

На нашу думку, у правовому питанні про повернення смертної кари до КК України, варто звернути увагу на деякі злочини у сфері захисту основ національної безпеки держави, що обтяжені певним тяжким наслідком – загибеллю людини.

По-перше, це може стосуватися злочину, передбаченого у ч. 3 ст. 110 КК України – «посягання на територіальну цілісність і недоторканність держави, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків» [4, ст. 110]. Так, якщо внаслідок скоєння цього злочину відбулася загибель двох чи більше людей –

то очевидно, що значні людські жертви серед населення, одно-значно кажуть про необхідність застосування до злочинця смертної кари як єдиної дієвої міри покарання.

По-друге, це може стосуватися злочину, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК України «державної зради», у випадку доповнення її змісту кваліфікуючою ознакою про «загибель людей або інші тяжкі наслідки». Знову ж таки, загибель декількох людей як наслідок державної зради, значним чином обтяжує цей склад злочину, за що варто було б передбачити покарання у вигляді смертної кари.

У подібному аспекті можна розглядати й питання покарання за ч. 2 ст. 113 КК України, яка охоплює «диверсію», при умові, що диверсійні дії злочинця за своїми наслідками призвели до «загибелі людей або інших тяжких наслідків».

Тобто, тут йде мова про дійсно вагомі кримінальні правопорушення проти національної безпеки, а отже які можуть понести дуже значні втрати, як для однієї людини, так для цілого народу.

Водночас, у суспільстві існують доволі розповсюджені аргументи за повернення смертної кари в Україні, зокрема: 1) засуджені до довічного позбавлення волі зізнаються, що безперечно, смертна кара стримувала б від жахливих злочинів; 2) психологами доведено, що людина через кілька років ув'язнення (10 р. і більше) втрачає здатність тверезо оцінювати ситуацію і стає «овочем»; 3) сьогодні Україна витрачає на утримання ув'язнених чималі кошти, які відраховуються з податків громадян, у тому числі й тих, чиї близькі та рідні стали жертвами довічно засуджених. Отже, окрім зазнаних страждань та матеріальних збитків вони ще й змушені утримувати вбивцю» [5, с. 53].

Всі ці аргументи є дійсно значимими. Беручи до факту момент про утримування злочинців, ми розуміємо, що, мабуть, недоречним є утримувати тих, які «продали» свою країну та ще й за кошти держави годувати їх. І це не враховуючи те, що такі злочини вчиняються більше особами з владними повноваженнями, а отже їх будуть тримати не там де і всіх, а ще й з кращими умовами, як ми бачили на практиці.

Аргументом проти смертної кари є також можливість судової помилки. Так, вони не є виключенням, адже судді і прокурори – це також люди, які можуть, звичайно, помилятися. Але якщо

подивитись з іншого боку, то у нашому суспільстві є багато професій, які також вважаються доленосними і в яких люди можуть робити помилки, такі як лікарі, але ми ж не піднімаємо питання про обмеження їх рішень. А пояснення тут одне – потрібно боротися не зі слідством, а з причиною. Якщо ми боїмося, що судді будуть робити помилки, то це означає, що ми сумніваємося в їхній компетенції. І тому потрібно торкатися питання саме про належний відбір і навчання суддів, а не обмеження їхньої діяльності.

Ми вважаємо, що людина через злочинні дії якої постраждала вся країна, дії якої призвели до економічного краху або вторгнення, заслуговують саме на таку міру покарання. Довічне позбавлення волі також неефективне, як і, наприклад, п'ятнадцять років покарання, через те, що з особою не відбувається ніяких чудодійних перетворювань і вона стає частиною системи, де люди просто живуть в «клітці» і ще більше ненавидять світ. Ось це дійсно можна назвати приниженням їх людської гідності.

Отже, ми повністю додержуємось точки зору, що потрібно вернути смертну кару щодо злочинів проти держави (розділ I Особливої частини КК України). Така кваліфікуюча ознака як «загибель двох або більше людей», на нашу думку, має стати відправною точкою для повернення такого покарання за перелічені склади злочинів проти основ національної безпеки України.

Список використаної літератури:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.05.2022).
2. Мінченко С.І. Кримінологічні погляди на смертну кару в Україні та світі. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 4 (20). С. 28–38.
3. Карпенко М. І., Бандурович А.В. Смертна кара: бути чи не бути? *Юридична наука*. 2013. № 5. С. 62–69.
4. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 01.09.2001 № 4651-VI зі зм. та доп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.05.2022).
5. Костюк С. Смертна кара. *Віче*. 2010. № 10. С. 52–53.